

Dragoljub Višnjić

Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Beograd

Živorad Marković

Poljoprivredno-veterinarska škola sa domom učenika "Svilajnac"

STAVOVI ADOLESCENATA PREMA NASTAVI FIZIČKOG VASPITANJA

1. UVOD

Stav je moguće odrediti kao relativno trajan mentalni odnos, ili kao skup specifičnih mišljenja, pojedinca o određenom problemu formiran tokom vremena.

Kreč i Kračfeld (1980) stav definišu kao "trajnu organizaciju motivacionih, perceptivnih i spoznajnih procesa s' obzirom na određene vidove individualnog sveta". Merenje dimenzije stava se vrši tehnikom skaliranja. Skala (lestvica) je instrument ove tehnike. Koriste se ordinalne i to bipolarne ordinalne skale. Dva osnovna tipa socioloških skala koje se primenjuju u proceni stavova su: skale Terstonovog tipa i skale Likertovog tipa.

Likertove skale su metodološki korak napred - one od ispitanika "zahtevaju" da iskaže stav prema svakom sudu izborom jedne od pet ponuđenih alternativa. Ispitanik izražava stav u odnosu na svaki sud (iskaz) što omogućava kompleksniju analizu i dobijanje interpretabilnijih rezultata.

Mercerov inventar stavova se sastoji iz 40 ajtema koje učenik može da prihvati ili ne prihvati. Odgovori se daju na petostepenoj skali sa alternativama: ne slažem se, delimično se ne slažem, neodlučan sam, delimično se slažem i potpuno se slažem. Pojedine tvrdnje su međusobno smisleno povezane i čine logičku celinu. Istraživana celina je procena stava učenika različitih razreda prema fizičkom vaspitanju.

3. PROBLEM, PREDMET I CILJ ISTRAŽIVANJA

Problem istraživanja, kao i celokupna problemska orijentacija ovog istraživanja, vezuje se za procenu stava učenika prema fizičkom vaspitanju „po učestalosti“ u odnosu na razred.

Predmet ovog istraživanja su stavovi ispitanika različitih uzrasta, prema fizičkom vaspitanju i fizičkoj kulturi uopšte.

Cilj istraživanja je bio da se utvrdi uticaj školskog uzrasta na formiranje stavova učenika prema fizičkom vaspitanju i fizičkoj kulturi uopšte.

4. METODOLOGIJA RADA

Ovo je bilo empirijsko istraživanje, transverzalnog karaktera, realizovano u Osnovnoj školi "Jovan Jovanović Zmaj" i Poljoprivredno-veterinarskoj školi sa domom učenika "Svilajnac" u Svilajncu, u prvom polugodištu školske 2006/2007. godine. Stavove prema vrednostima fizičkog vaspitanja utvrdili smo putem Mercerovog inventara stavova, koji je modifikovan za osnovnoškolski i srednješkolski uzrast. (Modifikaciju je izvršio Matić, M. i sar. 1982. godine).

4.1. Uzorak ispitanika je obuhvatio 140 ispitanika podeljenih u četiri subuzorka - prema kriterijumu uzrasta (razred): subuzorak od 35 učenika sedmog razreda, subuzorak od 35 učenika osmog razreda, subuzorak od 35 učenika prvog razreda srednje škole i 35 učenika drugog razreda srednje škole.

4.2. Uzorak varijabli

Celina procena stava prema fizičkom vaspitanju sadrži šest obeležja (varijabli) i to: Mercerovu sumu (obuhvata svih 40 tvrdnji), psihološki prostor fizičkog vaspitanja (obuhvata sledeće tvrdnje: 1, 4, 7, 13, 22, 26, 36 i 39); poštovanje pravila u fizičkom vaspitanju (obuhvata sledeće tvrdnje: 2, 9, 11, 19, 21, 30 i 31); vaspitni uticaj fizičkog vaspitanja (obuhvata sledeće tvrdnje: 10, 15, 24, 25, 27, 35, 37, 38 i 40); vrednost značaja fizičkog vaspitanja (obuhvata sledeće tvrdnje: 6, 12, 16, 17, 18, 20, 28, 29, 32 i 33) i negativne efekte fizičkog vaspitanja (obuhvataju sledeće tvrdnje: 3, 5, 8, 23 i 34).

4.3. Statistička obrada podataka

Pored postupaka deskriptivne statistike u obradi podataka dobijenih empirijskim istraživanjem, korišćena je: diskriminativna analiza, Roy-ov test i multivarijanta analiza varijanse (MANOVA).

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA SA DISKUSIJOM

Analiza će se sprovesti na šest obeležja prema fizičkom vaspitanju: Mercerova suma (suma), ima 5 modaliteta (nivoa), procene stava: veoma malo

(119-135 bodova), malo (136-149 bodova), umereno (150-161-og boda), mnogo (162-174 boda) i veoma mnogo (175-191-og boda).

Psihološki prostor fizičkog vaspitanja (psih), ima 5 modaliteta (nivoa), procene stava: veoma malo (9-17 bodova), malo (18-22 boda), umereno (23-27 bodova), mnogo (28-32 boda) i veoma mnogo (33-39 bodova).

Poštovanje pravila u fizičkom vaspitanju (prvl), ima 5 modaliteta (nivoa), procene stava: veoma malo (11-14 bodova), malo (15-19 bodova), umereno (20-24 boda), mnogo (25-29 boda) i veoma mnogo (30-33 boda).

Vaspitni uticaj fizičkog vaspitanja (vasp), ima 5 modaliteta (nivoa), proce- ne stava: veoma malo (9-15 bodova), malo (16-21-og boda), umereno (22-27 bodova), mnogo (28-33 boda) i veoma mnogo (34-41-og boda).

Vrednost značaja fizičkog vaspitanja (vred) ima 5 modaliteta (nivoa), proce- ne stava: veoma malo (16-21-og boda), malo (22-26 bodova), umereno (27-32 boda), mnogo (33-37 bodova) i veoma mnogo (38-46 bodova).

Negativni efekti fizičkog vaspitanja (negt)) imaju 5 modaliteta (nivoa), procene stava: veoma malo (5-6 bodova), malo (7-9 bodova), umereno (10-12 bodova), mnogo (13-15 bodova) i veoma mnogo (16-18 bodova).

5.1. Analiza procene stava prema fizičkom vaspitanju ispitanika po razredima

Tabela 1. Brojčane (n) i procentualne (%) zastupljenosti procene stava prema fizičkom vaspitanju - Mercerova suma (suma)

	119-135 bod		136-149 bod		150-161 bod		162-174 bod		175-191 bod	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
VII o.š.	1.	2.9	13.	37.1*	16.	45.7*	4.	11.4	1.	2.9
VIII o.š.	1.	2.9	7.	20.0	10.	28.6	15.	42.9	2.	5.7
I s.š.	0.	.0	5.	14.3	10.	28.6	13.	37.1	7.	20.0*
II s.š.	0.	.0	4.	11.4	9.	25.7	16.	45.7*	6.	17.1

Moguće je zapaziti da je u sedmom razredu za Mercerovu sumu najviše zastupljen umereni nivo od 150-161-og boda, koga čini šesnaest ispitanika 45.7%, što je značajno veće od učestalosti nivoa: mnogo, veoma malo i veoma mnogo. Kod osmog razreda, najzastupljeniji je nivo mnogo 162-174 boda, sa petnaest ispitanika 42.9%, što je značajno veće od učestalosti nivoa: malo, veoma mnogo i veoma malo. Kod ispitanika prvog razreda srednje škole, najzastupljeniji je nivo mnogo 162-174 boda, koga čine trinaest ispitanika 37.1%, što je značajno veće od učestalosti nivoa: malo i veoma malo. Kod ispitanika drugog razreda srednje škole najviše je zastupljen nivo mnogo 162-174 boda, sa šesnaest ispitanika

45.7%, što je je značajno veće od učestalosti nivoa: umereno, veoma mnogo, malo i veoma malo.

Pri proceni Mercerove sume za procenu nivoa: veoma malo, malo i umereno najzastupljeniji je sedmi razred, za nivo mnogo najviše je zastupljen drugi razred srednje škole i za procenu nivoa veoma mnogo najviše je zastupljen prvi razred srednje škole.

Na osnovu dobijenih vrednosti moguće je odrediti karakteristiku svake celine (razred) u odnosu na Mercerovu sumu. Tako da sedmi razred ima svojstvo: 119-135 bodova, 136-149 bodova i 150-161-og boda, osmi razred ima svojstvo: 119-135 bodova i 162-174 boda, prvi razred srednje škole ima svojstvo 175-191-og boda, i drugi razred ima svojstvo 162-174 boda.

Tabela 2. Brojčane (n) i procentualne (%) zastupljenosti procene stava prema fizičkom vaspitanju - psihološki prostor - fizičkog vaspitanja (psih)

	9-17 bod		18-22 bod		23-27 bod		28-32 bod		33-39 bod	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
VII o.š.	2.	5.7	5.	14.3	14.	40.0	13.	37.1	1.	2.9
VIII o.š.	3.	8.6*	8.	22.9	13.	37.1	11.	31.4	0.	.0
I s.š.	0.	.0	7.	20.0	16.	45.7	8.	22.9	4.	11.4*
II s.š.	0.	.0	6.	17.1	16.	45.7	13.	37.1	0.	.0

U sedmom razredu, u proceni psihološkog prostora fizičkog vaspitanja najviše je zastupljen umereni nivo 23-27 bodova, koga čine četrnaest ispitanika 40.0%. Kod osmog razreda najzastupljeniji je umereni nivo 23-27 bodova, sa trinaest ispitanika. Umereni nivo je najzastupljeniji u prvom i drugom razredu srednje škole.

Pri proceni psihološkog prostora, razlika između ispitanika po razredima, ukazuje da je za procenu nivoa: veoma malo i malo najzastupljeniji osmi razred, umereni nivo i nivo veoma mnogo su najzastupljeniji u prvom razredu srednje škole, a nivo mnogo je najzastupljeniji u sedmom razredu.

Karakteristike razreda u odnosu na psihološki prostor fizičkog vaspitanja, pokazuju da sedmi razred ima svojstvo 28-32 boda, osmi razred ima svojstvo 9 - 17 bodova, prvi razred ima svojstvo 18-22 boda, i drugi razred srednje škole ima svojstvo: 23-27 bodova i 28-32 boda.

Tabela 3. Brojčane (n) i procentualne (%) zastupljenosti procene stava prema fizičkom vaspitanju - poštovanje pravila u fizičkom vaspitanju (prvl)

	11-14 bod		15-19 bod		20-24 bod		25-29 bod		30-33 bod	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
VII o.š.	3.	8.6*	3.	8.6	11.	31.4	13.	37.1*	5.	14.3*
VIII o.š.	0.	.0	9.	25.7	16.	45.7	8.	22.9	2.	5.7
I s.š.	0.	.0	7.	20.0	11.	31.4	13.	37.1	4.	11.4
II s.š.	1.	2.9	11.	31.4*	18.	51.4*	4.	11.4	1.	2.9

Za procenu, poštovanje pravila u fizičkom vaspitanju u sedmom razredu najviše je zastupljen nivo - mnogo 25-29 bodova, koga čini trinaest ispitanika 37.1%. Kod osmog i drugog razreda najzastupljeniji je umereni nivo, a kod prvog razreda najzastupljeniji je nivo - mnogo. Razlika između ispitanika po razredima, ukazuje da je nivo: veoma malo, mnogo i veoma mnogo, najzastupljeniji u sedmom razredu, a nivo malo i umereni nivo kod ispitanika drugog razreda srednje škole.

Karakteristike razreda u odnosu na poštovanje pravila u fizičkom vaspitanju, pokazuju da sedmi razred ima svojstvo: 11-14 bodova, 25-29 bodova i 30-33 boda, za osmi razred nije definisano svojstvo, prvi razred ima svojstvo 25-29 bodova i drugi srednje ima svojstvo: 15-19 bodova i 20-24 boda.

Tabela 4. Brojčane (n) i procentualne (%) zastupljenosti procene stava prema fizičkom vaspitanju - vaspiti uticaj fizičkog vaspitanja (vasp)

	9-15 bod		16-21 bod		22-27 bod		28-33 bod		34-41 bod	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
VII o.š.	1.	2.9	4.	11.4	10.	28.6	16.	45.7	4.	11.4
VIII o.š.	1.	2.9	5.	14.3	14.	40.0	13.	37.1	2.	5.7
I s.š.	0.	.0	4.	11.4	15.	42.9	14.	40.0	2.	5.7
II s.š.	1.	2.9	5.	14.3	15.	42.9	12.	34.3	2.	5.7

Moguće je zapaziti da je za procenu vaspitnog uticaja fizičkog vaspitanja u sedmom razredu najviše zastupljen nivo - mnogo u osmom, prvom i drugom razredu najviše je zastupljen umereni nivo.

Razlika između ispitanika po razredima ukazuje, da je nivo: veoma malo, mnogo i veoma mnogo, najzastupljeniji kod ispitanika sedmog razreda, nivo malo kod osmog, a umereni nivo kod učenika prvog razreda srednje škole.

Sedmi razred ima svojstvo: 9-15 bodova, 28-33 boda i 34-41-og boda. Osmi razred ima svojstvo: 16-21-og boda i 9-15 bodova. Prvi razred ima svojstvo 22-27 bodova i drugi razred ima svojstvo: 16-21-og boda i 22-27 bodova.

Tabela 5. Brojčane (n) i procentualne (%) zastupljenosti procene stava prema fizičkom vaspitanju - vrednost značaja fizičkog vaspitanja (vred)

	16-21 bod		22-26 bod		27-32 bod		33-37 bod		38-46 bod	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
VII o.š.	3.	8.6*	4.	11.4	12.	34.3	14.	40.0	2.	5.7
VIII o.š.	0.	.0	5.	14.3	15.	42.9	14.	40.0	1.	2.9
I s.š.	0.	.0	3.	8.6	15.	42.9	13.	37.1	4.	11.4
II s.š.	0.	.0	4.	11.4	12.	34.3	18.	51.4	1.	2.9

Uvidom u tabelu 5. moguće je zapaziti da je za procenu, vrednost fizičkog vaspitanja u sedmom razredu najviše zastupljen nivo - mnogo. U osmom i prvom razredu umereni nivo, a u drugom razredu nivo - mnogo.

Razlika između ispitanika po razredima, ukazuje da je nivo veoma malo najviše zastupljen u sedmom razredu, nivo malo i umereni nivo najviše su zastupljeni u osmom razredu, nivo mnogo najviše je zastupljen u drugom razredu, a nivo veoma mnogo u prvom razredu. Sedmi razred ima svojstvo 16-21-og boda, osmi razred ima svojstvo: 22-26 bodova i 27-32 boda, prvi razred ima svojstvo: 38-46 bodova i 27-32 boda i drugi razred ima svojstvo 33-37 bodova.

Tabela 6. Brojčane (n) i procentualne (%) zastupljenosti procene stava prema fizičkom vaspitanju - negativni efekti fizičkog vaspitanja (negt)

	5-6 bod		7-9 bod		10-12 bod		13-15 bod		16-18 bod	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
VII o.š.	8.	22.9	8.	22.9	11.	31.4*	5.	14.3	3.	8.6*
VIII o.š.	8.	22.9	16.	45.7	8.	22.9	1.	2.9	2.	5.7
I s.š.	7.	20.0	20.	57.1*	5.	14.3	3.	8.6	0.	.0
II s.š.	5.	14.3	16.	45.7	8.	22.9	6.	17.1*	0.	.0

U sedmom razredu za procenu negativnih efekata fizičkog vaspitanja, najviše je zastupljen umereni nivo, a u osmom, prvom i drugom nivo - malo.

Razlika između ispitanika po razredima, ukazuje da je nivo veoma malo najviše zastupljen u sedmom razredu, nivo malo najviše je zastupljen u prvom razredu, umereni nivo u sedmom razredu, nivo mnogo u prvom i nivo veoma mnogo u sedmom razredu.

Na osnovu podataka iz tabele 6. karakteristike razreda u odnosu na negativne efekte fizičkog vaspitanja su sledeće: sedmi razred ima svojstvo: 5-6 bodova, 10-12 bodova i 16-18 bodova, osmi razred ima svojstvo 5-6 bodova, prvi razred ima svojstvo 7-9 bodova i drugi razred ima svojstvo 13-15 bodova.

5.1. Analiza razlike između ispitanika po razredima u odnosu na procenu stava prema fizičkom vaspitanju

Na osnovu vrednosti multivarijantne analize varijanse, možemo konstatovati da postoji statistički značajna razlika između četiri celine (razreda), u odnosu na šest obeležja procene stava prema fizičkom vaspitanju. (tabela 7.)

Tabela 7. Značajnost razlike između ispitanika po razredima u odnosu na procenu stava prema fizičkom vaspitanju

MANOVA	n	F	p
	6	3.697	.000

Od šest obeležja, Roy-ovim testom utvrđena je statistički značajna razlika između četiri razreda u pet obeležja. Kod Mercerove sume nivo statističke značajnosti je $p=.000$, u psihološkom prostoru fizičkog vaspitanja nivo statističke značajnosti je $p=.007$, u poštovanju pravila u fizičkom vaspitanju $p=.000$, u vrednosnom značaju fizičkog vaspitanja $p=.025$ i kod negativnih efekata fizičkog vaspitanja $p=.007$. Statistički značajne razlike između četiri razreda ne postoje samo u obeležju - vaspitni uticaj fizičkog vaspitanja, gde je ostvareni nivo statističke značajnosti od $p=.379$. (tabela 8.)

Tabela 8. Značajnost razlike između ispitanika po razredima u odnosu na pojedina obeležja procene stava prema fizičkom vaspitanju

Obeležja	χ	R	F	p
Mercerova suma	.392	.395	8.356	.000
Psihološki prostor fizičkog vaspitanja	.327	.291	4.193	.007
Poštovanje pravila u fizičkom vaspitanju	.374	.355	6.532	.000
Vaspitni uticaj fizičkog vaspitanja	.173	.150	1.037	.379
Vrednost značaja fizičkog vaspitanja	.303	.257	3.216	.025
Negativni efekti fizičkog vaspitanja	.333	.293	4.249	.007

Tabela 9. Značajnost razlike između ispitanika po razredima u odnosu na procenu stava prema fizičkom vaspitanju

	n	F	p
DISKRIMINATIVNA	6	3.818	.000

Na osnovu vrednosti diskriminativne analize, konstatujemo da postoji statistički značajna razlika i jasno definisana granica između nekih od četiri razreda u odnosu na procenu stava prema fizičkom vaspitanju sa nivoom statističke značajnosti od $p=.000$.

Tabela 10. Koeficijent diskriminacije, između ispitanika po razredima u odnosu na procenu stava prema fizičkom vaspitanju

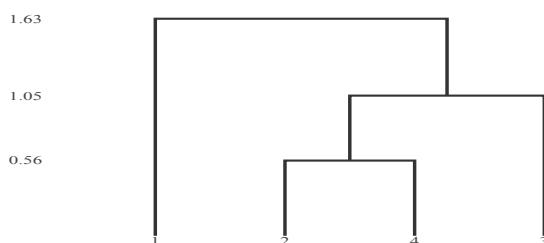
Obeležja	Koeficijent diskriminacije
Poštovanje pravila u fizičkom vaspitanju	.129
Mercerova suma	.125
Psihološki prostor fizičkog vaspitanja	.102
Negativni efekti fizičkog vaspitanja	.062
Vrednost značaja fizičkog vaspitanja	.028
Vaspitni uticaj fizičkog vaspitanja	.003

Koeficijent diskriminacije upućuje da je najveći doprinos diskriminaciji između razreda u odnosu na procenu stava prema fizičkom vaspitanju (odnosno da je razlika najveća) kod, obeležja poštovanje pravila u fizičkom vaspitanju, sa koeficijentom diskriminacije od .129, a najmanja kod vaspitnog uticaja fizičkog vaspitanja sa koeficijentom diskriminacije od .003.

Tabela 11. Homogenost ispitanika po razredima u odnosu na procenu stava prema fizičkom vaspitanju

Razred	m/n	%
Sedmi razred osnovne škole	27/35	77.14
Osmi razred osnovne škole	20/35	57.14
Prvi razred srednje škole	21/35	60.00
Drugi razred srednje škole	23/35	65.71

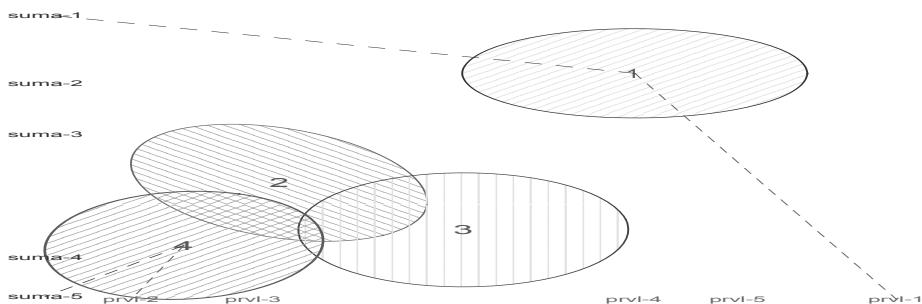
Definisane karakteristike sedmog razreda ima 27 od 35 ispitanika, što znači da osam ispitanika ima druge karakteristike, a ne karakteristike svoje grupe. Homogenost je u ovom razredu najveća i iznosi 77.14%. Najmanja homogenost je u osmom razredu i iznosi 57.14%.

Grafikon 1. Grupisanje ispitanika u odnosu na stav prema fizičkom vaspitanju

Legenda: VII o.š. (1) VIII o.š. (2) I s.š. (3) II s.š. (4)

Na osnovu prikazanog dendrograma uočava se da su najbliži ispitanici osmog i drugog razreda sa distancom od .56, a najveća razlika je između sedmog i osmog razreda sa distancom od 1.63.

Grafikon 2. Prikaz položaja i karakteristika ispitanika po razredima u odnosu na dva najdiskriminativnija obeležja u proceni stava prema fizičkom vaspitanju

Legenda: VII o.š. (1), VIII o.š. (2), I s.š. (3), II s.š. (4), 11-14 bodova (prvl-1), 15-19 bodova (prvl-2), 20-24 boda (prvl-3), 25-29 bodova (prvl-4), 30-33 boda (prvl-5), 119-135 bodova (suma-1), 136-149 bodova (suma-2), 150-161-og boda (suma-3), 162-174 boda (suma-4) i 175-191-og boda (suma-5).

Uvidom u grafikon 2. može se uočiti, da u odnosu na osu poštovanje pravila u fizičkom vaspitanju, kod drugog razreda srednje škole (4) najviše je u proceni obeležja zastupljen nivo od 15-19 bodova, a u sedmom razredu (1) je najviše zastupljen nivo od 11-14 bodova. U odnosu na osu, Mercerova suma, za drugi razred srednje škole (4) dominira nivo od 175-191-og boda, a za sedmi razred (1) dominira nivo od 119-135 bodova.

6. ZAKLJUČCI

Na osnovu dobijenih rezultata, procene stava pema fizičkom vaspitanju, na uzorku od 140 ispitanika, podeljenih u četiri subuzorka - prema kriterijumu uzrasta, možemo konstatovati statistički značajne razlike između četiri celine (razreda), u odnosu na šest obeležja procene stava prema fizičkom vaspitanju, statistički značajne razlike između četiri razreda u pet od šest ispitivanih obeležja i statistički značajne razlike i jasno definisane granice između četiri razreda.

LITERATURA

1. Galić, M. (1995): „*Determinante stava i učešća u sportsko rekreativnim aktivnostima*”, Fizička kultura, 1, Beograd.
2. Ilić, D. i Stević, S. (1996): „*Mišljenja sedamnaestogodišnjih učenica o profesoru fizičkog vaspitanja*”, Fizička kultura, 4, Beograd.
3. Kreč, D. i Kračfield, R. (1980): *Elementi psihologije*, Naučna knjiga, Beograd.
4. Marković, Ž. (2006): „*Stavovi učenika kao mera efikasnosti nastave fizičkog vaspitanja*”, FIS Komunikacije, Fakultet fizičke kulture, Niš.
5. Matić, M. i sar. (1982): *Aksiološke i metodološke osnove revalorizacije telesnog kretanja-vežbanja*, FFV, Beograd.
6. Perić, D. (1996): *Statističke aplikacije u istraživanjima fizičke kulture*, Autorsko izdanje, Beograd.
7. Radovanović, Đ. i sar. (1993): „*Stavovi učenika srednjih škola u Srbiji prema osobinama nastavnika fizičkog vaspitanja*”, Fizička kultura, 1-2, Beograd.
8. Radovanović, I. (1994): „*Stavovi učenika prema osobinama nastavnika fizičkog vaspitanja*”, Fizička kultura, 3, Beograd.

THE ATTITUDES OF ADOLESCENTS TO PHYSICAL EDUCATION LESSONS

Abstract

Attitudes of students towards Physical Education were determined by Mercer's inventory of attitudes, which was modified for research in primary schools and secondary schools. With the application of this inventory of attitudes we tried to determine the influence of school age on forming of students' attitudes towards Physical Education. The specimen had 140 students which were divided into four sub specimens – according to the criterion of age. With the procedures of multivariate analysis there were significant statistical differences between four classes, comparing six signs, evaluation of attitude to Physical Education. By the application of Roy's test statistically significant difference was determined between four classes in five from six researched signs. By the procedures of discriminative analysis there were statistically significant differences and clearly defined limits between four classes.

Key words: teaching, physical education, Mercer's inventory of attitudes, adolescents